

حرم مطهر در سال‌های بعد، پاره‌ای دیگر از این مصحف کشف شد که در یادداشت آغازینش به این موضوع اشاره شده است. حیبی اضافه می‌کند: وقف‌نامه این قرآن نیز که به دست واقف خوشنویسی شده، در صفحات نخست آن قرار دارد. این نسخه کم‌نظیر تنها قرآن سده چهارم قمری است که محل کتابت، محل وقف و نام واقفش در آن ثبت شده است. بدین ترتیب این مصحف کهن‌ترین قرآن کاغذی تاریخ دار جهان اسلام است.

نسخه‌ای به انضمام هنر

این نسخه از قرآن کریم از نظر تزیینات و مشخصات هنری نیز بی‌همتاست. آیات این مصحف از شمن‌دباخت کوفی شرقی کتابت شده است. سبک نگارش آن منحصر به فرد بوده و با قرآن‌های شرق ایران، همچون قرآن‌های عصر غزنوی کاملاً متفاوت است. حداقل پنج قرآن دیگر بار رسم الخط مشابه با خط این قرآن در مجموعه‌های دیگر وجود دارد و با توجه به مشخص بودن محل کتابت آن، می‌توان نتیجه گرفت این سبک در سده چهارم در اصفهان رواج داشته است.

فاضل هاشمی درباره جزئیات هنری این نسخه خطی می‌گوید: این نسخه خطی از حیث کتابت و آرایه‌های هنری نیز جزو نفایس به‌شمار می‌رود. در این مصحف به رسم قدیم هرده‌آیه علامت کوچکی دارد که با حرف ابجد آن یعنی «ی» مشخص شده، که به معنی ۱۰ است. در قرآن‌های دوره‌های بعد یعنی دوره سلجوقی و ایلخانی هم همین سبک به کار برده شده است. دولوح ظریف و سرلوح زیبا در ابتدای یکی از جزوات وجود دارد و وقف‌نامه آن نیز به خط نسخ کهن (ابتدای نسخ کوفی تکامل یافته) کتابت شده است.

جزوات قرآنی کشوادبن املاص در اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹ در پنجاهمین برنامۀ سه‌شنبه‌های فرهنگی آستان قدس رضوی به صورت مجازی رونمایی شد. این مصحف که اکنون در گنجینه قرآن‌های آستان قدس نگهداری می‌شود، از طریق درگاه کتابخانه دیجیتال آستان قدس به آدرس digital.aqr.ir قابل مشاهده است.

چند کیسه حاوی نسخ خطی قدیمی کشف شد. کیسه‌هایی که میان دوسقف دارالسلام حرم مطهر پنهان شده بودند تا از دستبرد یغیان و غارتگران در امان بماند. قرآن کشوادبن املاص نیز در بین این نسخ بوده و اکنون به عنوان یکی از مهمترین نفایس گنجینه نسخ خطی آستان قدس محسوب می‌شود. استاد گلچین معانی در مقدمه مقاله‌ای با عنوان «شاهکارهای شگفت‌انگیز قرن پنجم هجری و سرگذشت حیرت‌آور آن» شرح مختصری از این اکتشاف را بیان کرده است. حیب‌الله فضایی نیز در کتاب شاهکارهای هنری آستان قدس رضوی به این قرآن اشاره و آن را به منزله یکی از قرآن‌های کهن کوفی شرقی معرفی کرده است. کارشناس نسخ خطی و قرآن کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی نیز در این باره می‌گوید: علاوه بر این جزوات قرآنی نفیس، کتب خطی دیگری مانند دیوان تمیم بن ابی بن مقبل عجلانی که در سال ۳۸۰ کتابت شده و جزو قدیمی‌ترین کتاب خطی آستان است نیز در بین این نسخ بوده است. نسخه دیگر صحیفه سجادیه کتابت شده در ۴۱۶ قمری است که به روایت اهل سنت نوشته و جزو قدیمی‌ترین نمونه‌ها محسوب می‌شود.

شناختنامه‌ای به خط خوش واقف

مریم حیبی قانینی با یکی کارشناس موزه نیز اطلاعاتی درباره این نسخه خطی می‌دهد و می‌گوید: جزوات موجود از قرآن کشوادبن املاص پاره‌ای از قرآنی چهارده پاره کاغذی است که مطابق با یادداشت آغازینش به صورت یک دوره جزوه قرآنی در سال ۳۲۷ ق کتابت شده است. این قرآن به سبب نام واقفش به قرآن کشوادبن املاص معروف شده است. او یکی از شاعران مداح اهل بیت بوده و به سبب ارادتش به امام رضا (ع) این قرآن را وقف حرم مطهر ایشان کرده است.

کشوادبن املاص که در آن زمان والی اصفهان بوده، این نسخه را توسط شخصی به نام مسلم بن حسین حسوله وقف آستان قدس رضوی کرده است. طی بازسازی‌های صورت گرفته در